

ՆԵՐՍԵՍ ԱՐԳԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՄԵԼԻՔ-ԹԱՆԳՅԱՆ

Թավրիզից ըստացված հեռագիրը գուժեց Ս. Ներսես Արքեպիսկոպոս Մելիք-Թանգյանի մահը:

Սեպտեմբերի 26-ին, 83-ամյա հասակում, իր մահկանացուն կնքեց Հայ Նկեղեցու ավագադույն, բազմաշխատ ներկայացուցիչներից մեկը՝ Ատրպատականի թեմի բազմամյա Առաջնորդ Ս. Ներսես Արքեպիսկոպոս Մելիք-Թանգյանը:

Նիկողայոս (Ս. Ներսես Արքեպիսկոպոսի անունը նախքան կուսակրոնություն ընդունելը) Մելիք-Թանգյանը ծնվել է 1866 թ. մարտի 16-ին Զանգեզուրի Բրունակոթ գյուղում: Մի տարի գյուղի խալիֆայական

դպրոցում ուսանելուց հետո նրան հաջողվում է 1877 թվին ընդունվել Էջմիածնի Գևորգյան ճեմարանը: Այստեղ, միջնակարգ կրթություն ստանալուց հետո, ճեմարանի լսարանական բաժնում հետևում է հայագիտական առարկաներին: 1886 թվին հաջողությամբ ճեմարանի լրիվ դասընթացն ավարտելուց հետո նա իր դործունեության ասպարեզ ընտրում է ուսուցչությունը: Երկու տարի հայրենի Բունակոթ գյուղի դպրոցում պաշտոնավարե-

լուց հետո 1888 թվին, Ղարաբաղի հայոց թեմական դպրոցի հոգաբարձության հրավերով, նա տեղափոխվում է Շուշի, ուր թեմական դպրոցում պաշտոնավարում է մինչև 1894 թիվը: 1894 թվին ուսուցչի պաշտոնով տեղափոխվում է Բաքվի Հայոց Մարդասիրական Ընկերության դպրոցը, որտեղ պաշտոնավարում է մինչև 1896 թիվը, երբ ցարական կառավարության կողմից փակվում են հայկական դպրոցները: Հենց այդ թվականին էլ, բարերար Համբարձում Մելիքյանի ծախսով, Մելիք-Թանգյանը ուղևորվում է Պետերբուրգ՝ համալսարանական

կրթություն ստանալու համար: 1900 թվին նա հաջողությամբ ավարտում է Պետերբուրգի համալսարանի իրավաբանական ֆակուլտետը:

1900 թվին Էջմիածին վերադառնալով Նիկողայոս Մելիք-Թանգյանը սարկավազություն աստիճան է ստանում և 1901-ին էլ վարդապետ ձեռնադրվում, Նիկողայոս անունը Ներսեսի փոխելով: Ներսես Վարդապետը, Տաթևի վանքի վանահայր նշանակվելով, իր

աշխատասիրության շնորհիվ կարողանում է կարճ ժամանակամիջոցում վանքը բարեկարգ վիճակում դնել: Այնուհետև նա նշանակվում է Սյունյաց թեմի առաջնորդական փոխա-նորդ և այդ պաշտոնը վարելու ժամանակա-միջոցում էլ գործուն կերպով պայքարում է նիկոլայ Բ ցարի հրովարտակի դեմ, որով նա ցանկանում էր բռնագրավել հայ եկեղե-ցական կալվածքները:

Խորմյան Հայրիկը Ներսես վարդապետին 1906 թվին էջմիածին է հրավիրում Հայրա-պետական դիվանապետի պաշտոնով, բայց ցարական կառավարությունը նրան անբա-րեհույս համարելով թույլ չի տալիս էջմիա-ծրնում մնալ և 1907 թվին աքսորել է տա-լիս Ղրիմի Ս. Խաչ վանքը: Մատթեոս Բ Իդ-միրլյան կաթողիկոսի միջնորդությամբ շնոր-հիվ 1909 թվին աքսորավայրից էջմիածին է վերադառնում նա և նշանակվում «Վանա-կան կառավարության» նախագահ, որպիսի պաշտոնը մեծ հմտությամբ ու բարեխղճու-թյամբ վարում է մինչև 1912 թվականը:

1912 թվին Գևորգ Ե կաթողիկոսը Ներսես վարդապետին գործուղում է Ատրպատա-կան թեմի գործերը ստուգելու և անհրա-ժեշտ կարգադրություններ անելու համար: Այստեղ էլ նա, Թեմական պատգամավորա-կան ժողովի կողմից, Ատրպատականի թե-մի առաջնորդ է ընտրվում: 1914 թվին Ներ-սես վարդապետը էջմիածնում եպիսկոպոս է ձեռնադրվում, իսկ 1917-ին էլ նրան շը-նորհվում է արքեպիսկոպոսության աստի-ճան:

Ներսես Արքեպիսկոպոսի գրական վաս-տակներից հիշատակության արժանի են «Աշխարհաբարի քերականությունը» և «Հա-յոց եկեղեցական իրավունքը» երկհատոր պատկանելի աշխատասիրությունը:

1912 թվականից սկսած մինչև իր մահը Ս. Ներսես Արքեպիսկոպոս Մելիք-Թանգյանի անունը սերտորեն կապվում է Ատրպատա-կանի թեմի հետ: Այստեղ թեմական պատ-գամավորական ժողովների կողմից միշտ ա-ռաջնորդ ընտրվելով նա այդ պաշտոնը 36 տարի անընդհատ վարում է, արժանանալով ոչ միայն իր հավատացյալ հոտի, այլև օ-տարների հարգանքին ու համակրանքին: 36 տարի միևնույն թեմում առաջնորդի ծանր ու պատասխանատու պաշտոն վարելը ինքն-ըստինքյան այն մասին է վկայում, թե որ-քան մեծ ժողովրդականություն էր վայելում Հայ Եկեղեցու այս եռանդուն, գործունյա և ժողովրդասեր սպասավորը: Առաջին հա-մաշխարհային պատերազմի և նրան հաջոր-դող մղձավանջային օրերին Ս. Ներսես Ար-քեպիսկոպոսը անգնահատելի ծառայու-թյուններ է մատուցել Ատրպատական ա-

պաստանած հայ ու ատորի զաղթականնե-րին տեղավորելու, որբերի արցունքը սրբե-լու և նույնիսկ թշնամու մերկացրած սուրբ իր պատյանը դնել հարկադրելու գործում: Ժողովուրդների համերաշխության շերտ պաշտպան հանդիսանալով նա աշխատել է բարեկամական հարաբերություններ մշակել հայ և ատրպատականաբնակ բոլոր ժողո-վուրդների միջև. այդ է պատճառը, որ նա սիրվել ու գնահատվել է ոչ միայն հայերի, այլև իրանաբնակ մյուս ժողովուրդների կող-մից. այդ մասին են վկայում այն հարգալից տողերը, որ նվիրել են հանգուցյալի հիշա-տակին իրանյան մի քանի թերթեր. դրան-ցից «Ժուռնալ դը Թեհրան»-ը գրում է.

«Ն. Մելիք-Թանգյան, Ատրպատականի Հայ առաջնորդը մահացավ 4 Մեհրին:

Հանգուցյալը արժանավոր կերպով վարել էր ամբողջ 36 տարի Հայ եկեղեցու գործերը Ատրպատականում:

Նա անձնվեր և բարեպաշտ մի անձնավո-րության հիշատակն է թողնում: Իր գործու-նեության երկարաշունչ ասպարեզում Ատր-պատականի Առաջնորդը միշտ աշխատել է ամրապնդել հայերի և մահմեդականների բարեկամությունը և ձեռք էր բերել մահմե-դականների հարգանքը: Նրա մահը մի մեծ կորուստ է ոչ միայն հայ համայնքի, այլ և ամբողջ Ատրպատականի նահանգի համարը:

Հայ Եկեղեցու ավանդական սովորույթնե-րի շերտ նախանձախնդիր, առաքինի ու չի-տակ Ս. Ներսես Արքեպիսկոպոսին հատուկ է եղել ժողովրդի շահը ամեն ինչից վեր դա-սելը: Իսկ ամենասրտառույն այն է, որ հայ հոգևորականության կարկառուն դեմքերից և Հայ Եկեղեցու ականավոր գործիչներից մե-կը հանդիսացող Ս. Ներսես Արքեպիսկոպո-սը իր արեղարդ հասակում կարողացավ խո-շոր շրջադարձ կատարել և, վերջ տալով բո-լոր վարանումներին, անվերապահորեն կանգնել Հայ Հայրենիքի բարեկամների դիր-քերում: Նա տեսավ, որ Սովետական Հա-յաստանում հայ ժողովուրդը տնտեսական ու կուլտուրական անօրինակ վերելք է ապ-րում, և հանգեց միակ ճիշտ եզրակացու-թյան, որ հայ ժողովրդի աստանդական հատվածների փրկության ուղին ձգվում է դեպի Սովետական Հայաստան: Հայ Եկեղե-ցու հավատարիմ զավակ Ս. Ներսես Արքե-պիսկոպոսը կոչ էր անում Սփյուռքի հայու-թյան իր սիրասուն ու հնադարյան հայրենի-քը զատնալ: Դեռ անցյալ տարի նա, «Վե-րածնունդ» թերթի Սովետական Հայաստանի 27-րդ տարեդարձին նվիրված համարում զետեղված, իր մի հոգվածում հետևյալ տո-ղերն է նվիրել հայրենիքի վերելքին.

«... Ահա օտարների վկայությունը 27

տարի առաջ եղած հանրապետության մասին: Ի՞նչ է այժմ, ոչ մի նմանություն, նրկարագրությունը կտանի շատ հեռուն: Երկարացնելու ոչ մի կարիք: Այժմյան Հայաստանում գոյություն չունի Սարգսրաբաղի և այլ անմշակ անապատներ, ամեն տեղ ջուր, առուներ, ծառ և բուսականություն: Գյուղերում գոյություն չունին սև նավթի ճրագները, որոնցով կապրեին գյուղացիք. այժմ ամեն տեղ ջուր, ջրվեժ, էլեկտրական լույս: Ակադեմիա և համալսարանի բազմաթիվ ճյուղեր. իսկ դպրոցները համարելու կարիք չկա:

Մասնագիտությունը և զանազան տեսակի հետազոտությունները այնքան առաջ են գնացել, որ նմանություն չունեն ոչ մի ժամանակի հետ:

... Հայաստանը 27 տարում տնտեսական, ուսումնական, շինարարական, այլ և բոլոր բաղադրական մասնաճյուղերում այնպիսի բարձրության է հասել, որ նմանություն չունի 27 տարի առաջվա Հայաստանի հետ:...

Իր այս հոգվածը հայրենասեր Ներսես Արքեպիսկոպոսը ավարտում է հետևյալ տողերով.—

«Չմոռանամ հիշատակելու, որ սփյուռքի հայության միակ փրկությունն է վերադառնալ հինգհազարամյա հայրենիք: Մի մոռանաք, որ Լեհաստանի 200.000 հայությունը, Անիի հայությունը կուլ գնաց կաթուղիկության...»

Դեպի հայրենիք, այս է միակ փրկությունը»:

Մեծ հանդիսավորությամբ է տեղի ունեցել Տ. Ներսես Արքեպիսկոպոս Մելիք-Թանգյանի թաղումը: Այս մասին Թեհրանի թեմի Առաջնորդ Տ. Ռուբեն Եպիսկոպոսը հետևյալն է հաղորդում.—

«Թավրիզից հեռագիր ստանալով Գերապատիվ Տ. Ներսես Մելիք-Թանգյանի մահվան մասին, մեծ բարեբար Ռոման Բասյակի մի շարք հասարակական-ազգային մարմինների ներկայացուցիչների հետ միասին

հոկտեմբերի 1-ին, հետևեալօրին ժամը 4-ին հասանք Թավրիզ: Նույն օրը կատարեցինք սովորական հոգեհանգիստ. հաջորդ օրը, հոկտեմբերի 2-ին դադաղն առաջնորդեցինք եկեղեցի, իսկ ամսի 3-ին Ս. Պատարագ մատուցելուց ու օծումը կատարելուց հետո հողին հանձնեցինք հանգուցյալի աճյունը:

Չտեսնված փառահեղությամբ տեղի ունեցավ թաղումը. 100-ի մոտ պսակներ, 5—6 հազար հուղարկավորներ, որոնց թվում շատ իրանցիներ և օտարազգիներ: Թաղմանը մասնակցելու համար միայն Թեհրանից ժամանել էին 100-ից ավելի անձնավորություններ:

Ձերդ Վեհափառության ցավակցական հեռագիրը ստացվեց Ս. Պատարագի արարողության ընթացքում, որ խորը տպավորություն թողեց ժողովրդի վրա: Երբ հայտնեցի Ձերդ Վեհափառության հեռագրի ստացման մասին, ժողովուրդը Մայր Աթոռի ու Ձերդ Վեհափառության անունը տալուց հետևյալ և խորին գոհունակությամբ, կրոնական երկյուղածությամբ ու բարեպաշտությամբ լրանց հեռագրի բովանդակությունը:

Թաղմանը ներկա էին 12 քահանա, որոնցից 3-ը Թեհրանից, 3-ը Թավրիզից, իսկ մնացած 6-ը Ուրմիայից, Սալմաստից, Ռեզայիից և այլն: Ներկա էր նաև Տ. Պետրոս վարդապետը—Թաղեոս առաքյալի վանքի վանահայրը, մի համակրելի և խիստ ավանդապահ անձնավորություն:

Նախքան դադաղը եկեղեցուց հանելը դամբանական խոսք ասացի, վեր հանելով հանգուցյալի կյանքն ու գործունեությունը:

Հանգուցյալի աճյունը, իր կտակի համաձայն, ամփոփվեց գերեզմանատան մատուռի առջևում:

Հուղարկավորության թափորի երթը եկեղեցուց մինչև գերեզմանատունը տևեց երկու ժամ:

Օրհնյալ է հիշատակը Հայ եկեղեցու հավատարիմ զավակի: Հավիտենական հանգիստ իր աճյունին:

